

ШРНОГОРАЦ.

НЕЋЕЉНИ ПОЛИТИЧКИ ЛИСТ.

БРОЈ 42.

На Цетињу у Суботу 13. Новембра 1871.

ГОДИНА I

ШРНОГОРАЦ излази један пут неђељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по год. 3; четврт год. ф. 1. 50. н.; — За СРБИЈУ год. ф. 7; по год. ф. 3. 50. н.; четврт год. ф. 1. 75. н. — За све друге земље год. ф. 8.; по год. ф. 4.; четврт год. ф. 2. — За огласе плаћа се за ред 5 новчића. — Донеси, предлата и све наруџбине шилу се уредништву на Цетинје преко г. Петра Рамадановића у Котору.

НАШ ПОЛОЖАЈ.

Бад год се говори о нашем народном положају увијек се узима у обзир у првоме реду Турска и Аустро-Угарска. С овиме двијема државама има наш народ највише заједничкога. Догађај, какав заманији, у нашој средини оне прве осјете, као што и ми пажљиво мотримо све што у њима бива. И у једној и у другој држави догодиле су се у потоње вријеме знатне промјене, које неможемо пропустити, да изближе не промислимо. То је у Турској промјена великога везира ушљед смрти Али пашине, и у Аустро-Угарској промјена државнога канцелара ушљед отступа грофа Бајста.

О промјени великога везира ми смо већ једном говорили и казали шта она значи. Но пошто се о томе и данас још једнако говори скоро са истијем учешћем, ми ћемо и овом приликом коју рећи.

Њеки листови дижу новог везира у небо. Хвале његову ревност, којом иде да Турску државу изнутра препороди, а с поља одржи у пријатељском сношају са интересованијем државама, а и с јединијем и с другијем да Турску уврати и онстанај јој осигура. Рекли смо и онет велико, да то ништа не значи. Нови везир баш када би и озбиљно то хтјео и када би имао снаге да изврши то, он би наишао на савршену немогућност. Немогућност та лежи у томе, што Турска мора пропасти, јер хришћански народи, који је у Јевропи сачињавају, хоће да су слободни, независни, своји, а данас хвала богу и имају снаге, да изврше оно што хоће. Но велики везир и осим тога не чини ни оно што би могао. Говорило се, да је протнао више велики достојниџа Турака због злоупотребе власти. Њеке је донста снашла та тренутна несрећа. Али ево чујемо на пр. за Смајил-пашу, бившега намјесника у Скадру, да није прогнао него је само из политичких обзира премјештен у некое достојанству. Ми вјерујемо томе, јер видимо како његов наследник ради. Он поступи у Арбанији горе, него његов предходник, као што свједочи и наш скадарски допис у овоме листу. Влади турској дакле није стало да се народ задовољи, да му се олакша, него хоће само да га обмане. Хоћели успјети? Сувишно је и да кажемо, да не вјерујемо. Тако исто стоји и са другијем наређењима великога везира као да се олакша хришћанима, да се уведе штедња и т. д. Хришћанима је данас као и до данас. Насиља му се свакојака чине а силедијама суда нема. У сред Мостара избише Турци једнога Далматинца, а када се аустријски консул заузео за свога поданика, турска власт уапси неколико Турака. Други Турци протестоваше и они први бјеху пуштени. Дакле ни самој аустријској власти не да Турска сатисфакције, ни пред њом није у стању да одржи свој углед! А како је јадној раји, коју нико нема да брани? Све то дакле што везир чини, чини се само за то, да се свијету замажу очи. У ствари Турска је од како је грабежна звијер, разбојничка држава. А као таква нема услова за онстанај.

Што се тиче њезицијех спољних одношаја, ту јој је Аустро-Угарска и Русија. О другијем силама, с погледом на њезине хришћанске на-

роде, који ће је укупати, нећемо ни говорити. Аустро-Угарска је позната пријатељица њезина. Али каква јој је помоћ од државе, у којој је већина народа, који су једноплеменни са онима у њој и који сачуствују према њима. Осим тога Аустро-Угарска налази се данас нимало у повољнијем стању, него и сама Турска. Што је најгоре, данас нема никога ко би вјеровало, да ће Андришије моћи и колико Бајст одржавати слабо здравље Аустрије са својијем јакијем мађарскијем лијековима.

Напомињемо што се Русије тиче, она јесте данас у повољнијем одношају према Турској, него што је до сада била. Али ово није природни одношај велике хришћанске Русије према Турској и због тога неће ни моћи још дуго трајати. Јасније да кажемо: интереси Русије захтјевали су то зближење, исти интереси ће га и прекинути. Ту је питање само времена, али ми смо увјерени, да то вријеме није далеко.

Из свега излази то, да промјена у „блистателној порти“ не значи ништа, да Турској од ње спасења нема, а по томе да ни на политички положај нашега народа никаква утицаја нема.

А како стојимо са оном промјеном у Аустро-Угарској, која је повија од оне у Цариграду, са доласком грофа Андришија на мјесто отпштенога грофа Бајста? Промјена ова различно се тумачи и у погледу на саму Аустро-Угарску и у погледу на исток. Што се тиче саме аустро-угарске монархије, нико не жали Бајста, а нико се нерадује доласку Андришијеву. Доиста жалосни изгледи. Милетић је имао куражи да у самоме мађарском сабору каже, да је Андришије својом политиком угњетавања немађарских народа одбио од Угарске Хрватску, Србију и Ческу, да је унутрашњи немир посијао и до раздражености довео, па када је видио, да није у стању Угарској мир повратити, да је побјегао. Поред тога држи се за извјесно, да ће Андришије и из Беча наставити своју политику као што ће је у Пешти његов наследник гроф Лоњај наставити. У толико је значајно за нас његово преседење у Беч, јер знамо да је он рад, да себи присвоји божје својство, да из ничега створи нешто велико, — из мајушнога народа мађарског помађарењем немађарских народа у Угарској и присвојењем наших земаља „велику Мађарску.“ Тако многи гледају Андришија у улоги „новога спаситеља Аустрије.“ И у петроградскијем „Бирж. вједомостима“ налазимо један чланак с таквијем погледом. Исти лист мисли, да је пад Бајстов сплетка прускога канцелара кнеза Бизмарка. Бизмарк одавно негује ту мисао, да Аустрија мора пренети своје тежиште на исток, а у Угарску да се морају претонити мале источне државе. Па како он невјерује, да би Бајст могао заборавити на своје њемачко порекло толико чак, да се са свијем ода тој политици, то је он гледао, да на чело аустријске политике доведе Мађара, који би био спреман, да потегне мач за славу Угарске. Прелазом тежишта монархије у Будим, решило би се источно питање по жељи Бизмарковој, а у исто вријеме монархија би постала вазална пруско-њемачка. И из тих узрока, мисли речени петроградски лист да долазак Андришијев

за државнога канцелара има највећи значај за Русију.

Ово ново стање, ако се тако протумачи, било би као што смо напријед казали и за нас значајно. Тицало би се наше слободе, наше независности. И за народе на истоку настало би по томе вријеме највеће опрезности. Ми се нећемо увлачити у тајност мисли државника као што је Бисмарк али било да је Бајст пао сплетком Бисмарковом, било да је самајем током догађаја у монархији настало стање повољно тежњама Бисмарковијем, толико је извјесно, да могућност горње предпоставке стоји. Друга је ствар: је ли могућно остварење њезино? Ми сумњамо. Не само што би се у томе случају са свом силом и одсудно одупри сви источни народи тој тежњи, него ни сама Русија не би смела чекати да дође ни до самога почетка остварења те мисли, а камо ли да би смјела гледати, да се Њемачка тако силно рашири, јер би јој онда већ Бисмарк извјесно уштедио и рат Словенско-њемачки, којег би она имала повести и који се данас толико предсказује. Ако дакле Андришије са своје нове канцеларске столице и из далека даде познати такву политику најнепријатељскију према свему Словенству, онда би ми рекли, небојећи се од тога толико за нас, да ће Мађарство брзо почети падати са ове висине, на коју се данас попело, а Аустрија да ће се наћи у положају, какав она себи за цијело не жели. И онда ће Аустрија и Турска доћи према нама у равновјесан положај, који уједињење народа нашега никако неће моћи спречити, а који данас још не можемо као такав сматрати.

Свакојако ваља да будемо једнако будни. Када се Русији препоручује, да отвори очи и да буде на свашта спремна у будућности, колико више то вриједи за нас. Држимо, да Андриши неће поласкати себи, да свијет од њега зебе, као што ни ми то због тога нечинимо, него за то, што се точак судбине почиње врло брзо да окреће.

ГАМБЕТА О СЛОВЕНИМА.

Догађај, који остаје велик за све вијекове и вријеме које се узвишује таквијем догађајем над цијелом просторијом вијечности, рађа обично своје велике људе, који се са бесмртношћу вјечито сдружују. Такав један догађај без сумње је њемачко-француски рат, а Гамбета је извјесно један од оних људи. У часу најљуће невоље народа францускога, у часу, када је већ Наполеон положио мач свој пред ноге брата свога и са 60 хиљада синова француских предао се у ропство њемачко, у томе часу подигну се Гамбета, као највећи дух тога времена. И све уздање бједнога народа усредреди он у себи, и поштовање и пажњу свега свијета привуче он на се. Гамбета, и ако је морао уступити, јесте и остаје највећи Француз нашега времена.

Тај Гамбета покренуо је сада један лист под именом „Република француска“. И у првоме броју тога листа има један чланак о Словенима, који је за нас јако интересан. Ево га по „Обз.“ у цијелости:

„Францускијем републиканцима, који ни у најужаснијим непогодама несумњаху о судбини свога народа и који настоје да опет поврате Француској оно мјесто, с којег је сурва несретни деспотизам, сурвани код Седана, тијем Французима нема у повјести појава, што би боље одговарао њиховом настојању и њиховијем падама,

него што је политика, коју са толикијем оштроумљем и толиком постојаношћу води народ руски иза кримског рата.

Вас свијет зна знамениту ријеч кнеза Горчакова послје парижског конгреса: „La Russie se recueille“ (Русија се прикупља). Та ријеч бјеше цео програм. Дипломатија га руска прихвати и испуни са такоом опрезном стрљивошћу и разборитом умјереношћу, да тој великој школи правих државника на највећу част служи. Дубока ријеч Горчакова не бјеше одређена барјаком или криком себичне или планљиве политике непосредовања у пословима јевропским. Она успје да прикрије и притаји, а уједно побуди горостасни покрет преиона економских и друштвених у унутрашњем животу народа руског. Овај је покрет даво побуђење у народу, који је био научно до тога часа да ћути и да се не миче; оно је неочекивана формација страсти, чувства и интереса, које се утјеловише, и које сада имају силни глас у штампи московској и у јавном мњењу руском, што је овако дозвољено и чешће послушано у Петрограду, по буди ће на другом мјесту. Овај дивни појав прође рекао би посве неопажан испред очију запада Јевропе, која бијаше посве удубљена у послове бурзе и ажиотаже, међународних изложба и забава космополитичких. „Русија се прикупља“, рекло се, када се случајно ко удостојио помислити на ту горостасну државу и тиме готова ствар. Међу тим Русија се рађала, Русија нова, много различна од старе Русије, ће се све сводило на свечану и теобну бирократију немачку. Русија млађахна се родила, жарка, буктајућа и славохлепна, као сва племена из којих се састоји, родила се с повијем тежња, са напорима и пројектима смијелијима, с прегнућем и вољом до сада уздржаном и угашеном, мал који могу једнога дана свијет удивити.

На што се даје с гласом искључиво дипломатичкога свести чувена ријеч Горчакова? Хтеде ли њом прогласити начело неинтервенције? То је својина политике енглеске и великих државника, који са Француском од 40 година владају. Не, Горчаков хтеде прогласити начело слободе савеза, што је посве различно од непосредовања, те би могло на пољу дјела дати са свијем друге резултате. Те слободе савеза држала се Русија све до данас, а политика недавно пригрљена уродила је од године 1856 толикијем плодом, да јој се петроградски кабинет неће изневјерити. Но што особито примјетити ваља, то је, да у практику слободе савеза од сада улази нов, замашни елемент, на име управо оно јавно мњење, створено недавно и већ тако силно, о којем мало више говорисмо. Како је то јавно мњење? Ко саставља? На што иде? Какве су му наде? Све то ваља истражити, ко хоће да има какав појам о струји, којом може потећи јавно мњење, да својим утицајем равна спољну политику сјеверног царства.

Никоме није непознато, да се сада у Русији створила странка, која би се могла звати странком народности руске, или боље странком словенском. Ствар чудна. Док је Русија била забављена, да поправи кварове рата кримског и жигла начином њеним под утиском пораза, све дотле чинило се, да утицај германски остаје нетакнут. Али тек што је дипломатичка неспретност Наполеона III. у размирици пољској дала вјештини кнеза Горчакова прилику, да напише ону дрску и презорљиву депешу мјесеца Новембра г. 1863, која бјеше прва пobjеда канцеларства и учини коначан питању пољском, у онај мах се појави странка словеноруска, као да си хоће присвојити сву част те побједе и од ње учинити извор нове политике руске. Странка славеноруска датира од дипломатичке освете кабинета петроградског, по она се родила из ослобођења кметова од древног господства племенства руског, које донде бјеше са свијем обузето традицијама и обичајима немачким. Одтуда потиче антагонизам слабо притајени између тврдокорности старе бирократије германске и ове чете неуређене и узрујане, која је пуна славољубља и пројекта за будућност те је сложена од разноликих елемената, унутарнародних пристаника еманципације кметова, панслависта, радикалаца, комунаца и сачињава странку руску.

Ова странка има своје органе, листове који су најбоље уређени и највише распрострањени по Русији, има своје вође, од којих су многи приправни заузети највиша мјеста у царству; има политику, коју тјера стрљивост и вјерност, а што се тече пристаника, већ им се не зна ни броја. Они се виђају сваки час, ће у јавном животу посредују ријечју и дијелом, сваком приликом имају скупштине, банкете, адресе, мани-

фестације, ће народ прву улогу игра под предводништвом надахнућа мужева енергични, изобразљиви, који су честијем дописивањем у непрестаној свези са свијема Словенима по Дунају и средњој Јевропи; разграњење то постаје сваки даном срдачније и многобројније. Ако се царевин, како се говори, под утицајем своје жене, данске кнегиње, приближава тој странци и везиније вођама, те их узме за инспираторе своје владавине, одзвонило је вјештини у Русији.

Размислити би се морало, каква је наука те народне руске странке, што мало по мало тријеби германски елемент из сјеверног царства. То није баш посао, нехтијући расправљати унутрашње одношаје Русије. Идеја горостасне демократије ауторитарне, једно непрегледно море људи, пад којим стоје само вођа и мислици јединица, јавно видимог заступника бога; ова идеја горостасна и страховита, противна здравим појмовима права и слободе; овај „звоник усред те стене“, да се послужимо сједом маштом словенском, све то одурава демократију француску, шћерци племените и знаствене филозофије осамнаестог вијека. Али примјетити ваља, да странка руска уз тако апсолутистичке науке не ви и бољег пријатеља за народ свој од слободног држављанина слободне Америке, и да је начелу слободе савеза управо циљ, да се могу народи здружити, који ако и не имају исте уставове, могу имати исте интересе. У осталом у свакој ствари ваља проучити све стране.

Ко би могао тајити, да је друштвено препорођење Русије још непотпуно, али ваља напредујуће, које пада у исто доба са стварањем журнала, скупштине и железнице, што иду у срце Јевропе, неће имати резултат, да милионе браће, до сада као мравља прикучених к ралу, обдари достојанством слободна човјека? Да им надахне о будућности њихова племена мисли племенитијих и узвишенијих? Да их привуче још тјесније по у прошлости к њиховој домовини, к древној мајци Слави, како веле у својим молитвама? Да у њима пробуди идеје славољубиве можда, по које ће уза све то, бити плодне по човјечанство? Да најпослије учини народ из тога неизвјерног атада? Не, то се не може одрицати. Међу онијем Французима, који дашу филозофијом осамнаестог вијека, и начелима велике револуције, неће се наћи ниједан, који би оклијевао обазрети се на Русију, њени млађахна народ и суленике с интересом љубопитства и симпатијом.

Поновимо, да све те дивне промјене потичу од пораза старе Русије Николе, тога жандара јевропске револуције. Овако честе непогоде помажу не само препорођају народа, већ и створењу његову. Овако из покрета економског може изаћи замашна промјена дипломатије спољашње. Све то вриједило је, да се промјене у час, кад Француска такође настоји поправити незаслужне поразе и када у новоме облику владавине тражи лијека против прошлог злу, а срество за повратак старе величине.

ПРОРОШТВО СЕЧЕЊИЈЕВО И ОПОМЕНА КОШУТОВА.

Два највећа Мађара, Сечењје и Кошут — први је међу мртвијима, а други је мртав међу живијима у изгнанству — рскоше сваки у своје вријеме значајне ријечи својега народа, и данас је згодна прилика, да их се заједно сјетимо. Када се чује глас из немађарског народа, да Мађари радећи против Словена раде против себе самјих, онда они кажу, да је то непријатељство, или бар детињско страхење. По своје бесмртне Сечењје и своје великоме Кошуту не могу ни једно ни друго рећи, а они обојица баш рекоше то исто, што им искрена Словени говоре. Сечењје им је пророко, да путем, којим су пошли, иду најбрже пропасти својој, а Кошут им данас каже, да се зауставе на том путу и да спасу живот, ако т. ј. још спасења има.

Ево шта о Сечењјевој пророчици говори бечка „Реформа.“

Мађари су у својој безграничној властољубивости учинили опасан корак, који може одуздан бити за сву будућност њихову. Ма се колико они разбацивали својим рописким савезништвом са Декембристима, са Бајстом или и са самим Бисмарком, нама није потребно, да им тек доказујемо врло сумњиву вриједност тога пријатељства. Но једно и то њих ради морамо им с опоменом рећи, т. ј. да се уз велико незадовољство, управо мржњу немађарских народа у Угарској против њих, сада услед жалосног поступка Андрашијевог придружило и огорчење

свију другијех Словена у монархији. Да ли су Мађари радосни послје оне пobjеде? Ми не вјерујемо. Истина они хоће да се покажу спокојни, али какве страховите слутње обузимају душу њихову? У безбројнијем новинарским чланцима и интервјуама траже они одушку своје необичном унутрашњем избуђењу и немиру. Они пустеше Андрашију слободне руке и када је он учинио своје, да поривање осујети, гледају сада да своје руке оперу и препиру се о опаснијем могућем пошљедицама мађарског умјешања. Јест пошљедице, неизбјежне пошљедице! Зар Мађари нијесу могли предвидјети одавно њихов велики замахај, нијесу ли имали доста примјера у својој новијој историји патње, јесу ли у својој садашњој срећи са свијем заборавили, да су они (Мађари) мали народ са слабијем напредком а у среди између Немца, Словена и Румуна, не могу ли више разумјети опомену свога највећег политичара и препородитеља Сечењја?

Тај човјек, којем Мађари за своје препорођење имају да захвале, клечећи и са сузијем очима молио је: „За име божје не дражите народности против себе, гледајте да их лијепојем придобијете и онда, пошто их узимате у оквиру устава, помаћарите их, но будите опрезни, не одлајте намјеру своју, јер сте иначе изгубљени!“

И када Мађари ипак ненослушаше, него се спремају да наједанпут сав свијет покоре, повикао им је он: „Ваша окорела надутост и ваша страст биће пропаст ваша.“ То претсказање Сечењјево брзо се испуни и плачући жално је, што је пробудио Мађаре из њихове сопствене несреће.

Сечењје не бјеше више међу живијима, када се земљаци његови срећнијем околностима пробудише у нов живот. Да ли их тешка искуства научише памети? Не, ни најмање. Исту надутост, исту необуздану властољубивост и страст поднесоше нам у новом поправљеном издању. Под притворном маском слободњаштва тјераху они своје себичне деснотске планове. Садашња потакнута дебата показује нам то слободњаштво у својој ујасној наготи. Неговори се о томе, да ли се са вјечитијем начелима слободе и правичности слаже, да један народ угњетава други и да му спречава развитак његов, него само о томе, да ли она повреда може опасна бити по Угарску, да ли је спречење поравнања за Угарску ошортуно било, и како би се отклониле пошљедице, које би од туд могле настати? Напошљедку деаковским листовима морамо дати за право у томе, да се те пошљедице не могу парализати личном унијом и не ма каквом мјером, која не одговара бићу слободе народа, али да се пошљедице мржње угњетенијех народа против њемачко мађарске хегемоније само још већијем притиском могу одклонити, као што Деаковци мисле, то је обмана.

Јесу ли Мађари већ готови са помаћарењем, осјећају ли они, као што Сечењји држи за потребно, да су већ толико јаки, да би смјели толико предузети? Треба ли још да их потсјећамо на Хрватску, на Ердел, на разбојништво у Угарској, на опале путеве, на осиромашење Баната и најплоднијих предјела Угарске, на дефицит, на жалосно стање судства и управе, на феудално, аристократско газдовање, на огорчење народа у Угарској?

Јесу ли се Мађари сјетили свега тога, када су се са вјештином непријатељски подигли против Словена? Јесу ли се сјетили тога, када су за свагда бацили рукавицу Словенима?

Не подиже ли се дух Сечењјевог да Мађарима у једнајестом часу загрми: Стој! Изгледа, као да судбина неуздрљиво води к пропасти овај мали народ. Велики дух Сечењјевог видио је дубље и даље него сви скупа земљаци његови. Он је нешестано одвраћао Мађаре у интересу Мађарства од агресивне политике против народности, он је горко оплакивао револуцију од г. 1848., не толико што је она у првом реду била управљена против владе, него највише за то, што је она политику помаћарења по његовоме мишљењу за свагда осујетила, јер је немађарске народе изазвала на борбу за самоодржање. У томе болу своје изговорно је он ове значајне ријечи: „Овако Мађари неучинише ништа, осим што пролише крв своју, да ускоре борбу између словенског и немачког елемента, ту велику борбу која ће за Словене наста, али која ће прије него што се доврши растури и ослабљене остатке народа Арпадова до пошљедњег родољуба, до пошљедње историске успомене уништити.“

Неби ли добро било за Мађаре, да ставе

себи пред очи то страшно прорицање свога највећег родољуба као опомену пуну поуке?

Тако истинити пророк Сечевије, а ево шта говори у једном новејем броју „Мађ. Ујшага“, Кошут, највећи данашњи родољуб Мађарски који већ двадесет година живи у прогонству и неће да се врати у несретну отачбину своју:

Неосуђују Мађаре у чешком питању само словенски листови. Ево „Мађар Ујшага“, орган крајње левице, доноси један чланак од Кошута, „пророка Мађара“, који у истој мјери осуђује данашњу владу мађарску, а у првоме реду грофа Андрашија.

Још г. 1867 назвао је Кошут творце „поравнања од те године „гробарима Угарске.“ И ево данас се потврђује моје претсказивање, вели Кошут, а за тимјем наставља: „Гроф Бајст, гроф Андрашије и немачке централисте заједнички подпомагаху предлог поравнања земље Ческе. Ја нарочито кажем „земље“, јер у Угарској су научили појам „земља“ или „народ“ бржати са појмом „народност“. И сам Јокај гријешно је у томе. Но онда је у пркос ужаснијем заплетима, које су у овоме питању створили Бајст, Андрашије и другови, необориви факт, да је чешко питање како је од стране Ческе брањено у предлогу поравнања изнешено, питање државноправно, а не народностно, — питање аутономије земље Ческе. И ту су аутономију Бајст, Андрашије и другови оборили.

Гроф Андрашије ће по свој прилици у „увећаној жунапијској скупштини“, — као што је један велики инострани лист назвао земаљски сабор, јер је заједничкијем пословима скупен, — одрицати, да је он смјерао да обори аутономију Ческе. Али, узели ствар ма с које стране, ипак остаје непобитна истина, да је унутрашња аутономија чешке оборена.

И то је језгро ствари.

На то питање, како стоји интерес Угарске према томе чину, одговара Кошут, да ни у каквој прилици није допуштено, свој интерес неправдом ујемчавати, јер се свака кривица свети. Осим тога аутономија чешка није противна интересима угарским, напротив баш јој је у интересу. Прије свега за то, што Угарска може тимјем прије, да се извуче из фаталитета „мјешовита брака“, у који је пала и што може веће земљиште у Аустрији на цело народне аутономије узвојевати. Даље, веома важан обзир види Кошут у „великоме питању, које се ставља на пут интересу, политичком јединству, шта више животу Угарске — у панславизму, који се на Русију наслања.

Страх од панславизма, каже Кошут, отерао је Мађаре у мрежу заједничкијех послова. Стијем се не само огријешило према земљи, него се и страхота насјело. Ческа је криза необориви доказ, да је поравнање од г. 1867 подигло панславизам. Пропаст чешкога предлога поравнања одвела је чешки народ — не поједине занемарује, него вас народ! — у наручја панславизма, т. ј. Русије. Тај покрет као огањ рашири се на југ и исток све до Црнога мора. А пошто је чешка аутономија пала посредством улива мађарске владе, то ће се лудо изазвана, свесловенска агитација излити дошљедно и пад Угарском и у правље се најсилније против нас.

Њемац ће се у невољи прибегнути уз Њемачку, па ће бити опет међу својима, али ми Мађари не можемо бити ни Панћермани ни Пансловени, па ћемо доћи у положај онога војника, који се из страха сам убио. Тако стоји ми Мађари. Ето се већ свесловенство епидемично појављује у Угарској. И ту не помажу више притисци ни штампарски процеси.

Против Свесловенства, мисли Кошут, има само једно превентивно средство. Ваља све употребити, да сваки словенски народ, који има земљиште од историје снабдевано карактером земље, и који има хисторијско развити народни индивидуалитет, буде задовољен, слободан, властан своје сопствене ствари управљати.

Чех, који може слободан Чех бити у својој сопственој земљи, слободан господар своје сопствене судбине, тај Чех биће панслависта. Уз то ваља знати још и то, да Чех на остале Словене у монархији већ и због тога имају врло велики утицај, што је баш њихово хисторијско право и најстарије и најчвршће, ни за даљу мање него — право Угарске. А поступак грофа Андрашија морао је јако повредити и словенске врлоности у Угарској и он их није могао ублажити, када виде, да се у име Угарске против њиховијех саплеменника регресивна политика води.

Несрећа, која ће а прија а послје из ковулзија у смртној борби распадајуће се хаотичке државне слике, која се Аустро-угарска зове, за

династију, монархију и за Угарску настати, и морати настати, највише ће се приписати положају, који је Андрашије на рачун отачбине заузео у чешком питању, без да је прије упитао сам народ.

За тимјем се обраћа Кошут грофу Андрашију у којег искрену љубав према отачбини не сумња, и ако се велика провала отворила између њега и Андрашија, од како се овај повратио из прогонства. Он га опомиње на долазећу несрећу.

Напошљедку спомиње Кошут и земаљски сабор, да опасној ситуацији погледа у очи и да одсудно пође правијем правцем, „јер је отачбина у опасности, па је ваља спасти, ако је т. ј. још могуће спасти је“.

ИЗ НАШИЈЕХ И СТРАНИЈЕХ НОВИНА.

„Павчевац“ доноси један жесток чланак насловљен „Обешењак Аустрије“, из кога ово саопштавамо:

„Ко је данашњег политичара и дипломату из Теребеша пре двадесет година видео где висе на вешалима, је ли тада могао помислити, да ће тај обешењак (тако га је тада аустријска влада званично називала и ми мислимо да га нећемо увредити, адо га тим званичним именом и сада почастимо) после двадесет година постати савитељ Аустрије и сести уз кољено цару од хансбуршке лозе, коју се он са друговима својим заверио у клаци сатрти?“

Али шта није још било под овим сунцем? Чини се од чуда није се завршила седмим чудом, него прима у себе свако столећа по које ново чудо; а деветнаести је век тако сретан, да остаје у својој историји и то нечувано чудо, да један човек после двадесет година може бити савитељ династије и престола, против кога је пре двадесет година оружану руку дигао.

Немамо ништа против Андрашија па вешалима аустријским; али против истог Андрашија претвореног у месју Аустрији, у његова анђела хранитеља морамо дићи глас свој у интересу политичког поштења, политичког карактерства.

Повода томе дају нам најновији догађаји у овој царевини. По тим најновијим вестима Бајст је одступно од државнога канцеларства и на његово место постављен је мудри политичар из Теребеша, гроф Андрашија. Шта је узрок био, да се Бајст отпусти (јер као што се јавља, он није сам одступио, него му је дато да напусти, да би се његова оставка радо примила), то смислити, држимо да није вредно, јер то су тајне, које се изван политичке позорнице збивају из кабинетских кулиса. Нама је доста то, што знамо, да је дошљак од г. 1866 своју роду изиграо, и да сад може путовати. Ко се још добро опомиње доласка његова у Аустрију, тај ће се врло добро сећати, да се у њему сматрао спас Аустрије, који ће јој залечити ране па Краљеву Грацу задане, и који ће звезди аустријској стару сјајност повратити. Данас тај човек постаје опет туђинац у Аустрији и може своје ошанке подбити, да опет из ње путује као дошљак, а њену звезду оставља да тиња горе него што је икада.

Бајст је своје свршио, круна се у њему преварила, и сад се та круна на све стране осврће, не би ли наша човека, који би трошну лађу Аустрије довео до тиха пристаништа. Али после толиких лажних месеја тешко је наћи правог и са микроскопом. Све личности у Аустрији отрцале су се са својим програмима, а људи, који о политичким стварима зрело мисле, преступили су круни с тога, што у њиховом програму нише, да је опасанак Аустрије политична немогућност. Аустријска је држава данас у таквом положају, да је и најљући непријатељ њени више сажаљевати морају него мрзити. Унутрашње хаотичко стање њено нико није кадар размрсити и сваки политичар и дипломат, који дође на круну Аустрије са намером да то учини, силази с тог места доле с превареним падама, а династију оставља да се осврће за новим избавитељима својим и државним.

У том зашта непријатном положају оставио је Бајст династију. Он оставља за собом исто хаотичко стање у Аустрији, какво је затекао кад је у њу ушао. Елементи, који се не трпе, сапети су државном кариком у целину и образују на тај начин државу. Да међу тим елементима на силу Бога у заједници државним никада слоге бити не може, догод се она карика не распукне и догод се елементи ослободени себи сроднима не продруже, то је са свим јасно.

Али круна се осећа позвана, да не напусти својих народа све дотле, догод они њу не на-

пусте, и за то ево и после Бајстава пада тражи новог спасатеља Аустрији.

И гле! нађе га у лицу мудрога политичара из Теребеша, у ономе човеку с класичном фризуром, што је год. 1848 испод вешала утекао!

Хоће ли тај човек спасти Аустрију?“

Разлажући за тимјем опширно, како је, Андрашије, „који није ништа гори од најгорега Мађара, починио и у Угарској дар мар, наставља даље: “

Чим Андрашија седне на столицу државнога канцелара, одмах ће цела државна машина морати радити само ад мајорем глорнам Мађариае. Новачни извори државе употребити се на подизање свега што је мађарско, физична снага народа трошити се на увећање мађарорсага, дипломатија државна служиће интересима мађарским. Ми би смо још унапред могли назрети, којим ће правцем ударити Андрашија, чим постане државни канцелар и министром спољних послова. Он ће без сумње у Цислајтанији пружити руку Пољацима, да би могао помоћу њиховом Чехе држати у шаку. Хоће ли се Пољаци дати у руке Андрашију, да буду његово оруђе, којим ће он тући остале Словене, то ћемо видети: али познајући Пољаке као политичке савјетничаре бојимо се, да и овом приликом не падну у вигове Андрашије и да се не даду заварати празним обећањима. Пољацима само треба обећати рат против Русије, па ће они онда и с њаволом друштво ступити. А тај ће мамац Андрашија радо употребити и по свом сопственом расположењу.

Што се тиче народа на истоку, политика Андрашијева са свим је јасна: да те народе ваља под господарство мађарско довести, јер Мађарска је природни наследник болеснога човека. Андрашија је ту политику терао још док је био у Угарској, а као државни канцелар тераће је од сад свећа вољом и јачом снагом.

И то би све лено било за Андрашија, кад не би томе много којешта на путу стајало. Али ту су народи, који се не зову Мађари и који би све на свеу били само не Мађари; па ти народи имају у себи толико снаге, да ће за кратко време спирити Андрашија са високог места, па које се почео, и повратити га у његово старо теребешко ништавило.

Шта ће после тога бити с Аустријом и ко ће онда доћи да је спасава, то није наша брига да разбирамо. Ми само толико кажемо, да ће спасатељ из Теребеша брзо свршити.

А теби, Аустријо, честитамо, што си тако сретан, да су већ и обешењаци дошли на ред да те спасавају.“

„Застава“ позива чланком једнијем на уређење и подизање политичких друштва, па вели:

„До каквог значаја може народ средством таким политичким друштвима доћи, показује нам опет најјасније Ческа. Ево четир године како Њемци Чехе притискују зиду, сваљују, а они све јачи устају. Глас чешки табора продreo је и до самог престола, и круна се озбиљно обзире па њега. Хоће ли бити што од прекинутог поравнања, не може се предсказати, да у Аустрији поће моћи више никакав државни строј и ред постојати без задовољења и привољена Чеха, и да ће пре Аустрије, него Чеха и Ческе нестати. То учини сила и дивна политичка организација.

А ми Срби?

Неможе се порећи, да је и наша политичка вредност скочила; да смо и ми Срби с ове стране изборима на три сабора (уг. хрв. српски) наказали, да разумемо време наше и задатак наш, и да сада на епархијским скупштинама лепо ниче семе посејано, но то је све некако само собом ишло; нешто се поједини људи, нешто разне омладинске дружине покретале и подстицале, но да има боље организације, нарочито на политичком пољу, још би могао боље ићи.

Кад Чеси, који тако рећи у чељустима велике Њемачке стоје, могуће својим политичким устројством до олаке важности доћи, а да шта не би постићи могли ми, који смо дељима насловљени на своју браћу, и који на самој овој страни дуж Дунава, Драве, Саве, до јадранског мора не бројимо много мање од Чеха?

Ми смо Срби народ, који плаве и преплаве. Од речи до дела, до оружја у Срба је само један скок.

Но као што необавештено опште гласање бива постољем деспотизма, цезаризма, тако довољно необавештено ма како победоносно војевање изиђе напосљедку сваком пре, и самом оном, противу кога се војује, на корист пре него оном, који тако војује.

Учимо се политичкој борби, која такође

